

سوال

عده‌ای از برادران تصمیم دارند پس از حج امسال به زیارت مسجد نبوی بروند و از شما درخواست نصیحت و توصیه دارند.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

شمایی که قصد آمدن به مدینه‌ی رسول الله - صلی الله علیه وسلم - را دارید، مقدمات مبارک است و نیک... بهترین غنیمت را به دست آورده‌اید و مدتی را که در **طیبه** هستید فرصتی است پاک و گرمی... الله اعمالتان را پذیرفته و شما را به بهترین خواسته‌هایتان برساند. به دارالهجره و سرزمین نصرت، شهر برگزیده‌ی مصطفی و هجرتگاه اصحاب نیکوکار و دیار انصار خوش آمدید.

این توصیه‌هایی است مختصر برای کسانی که قصد زیارت مسجد رسول الله - صلی الله علیه وسلم - را دارند:

۱- ای کسانی که به **طیبه** آمده‌اید. شما در سرزمینی هستید که پس از مکه بهترین شهرها و گرمی‌ترین مکان‌ها است. بنابراین حق و قدر آن را بدانید و حرمت و قداستش را حفظ نمایید و بهترین آداب را رعایت نمایید و بدانید که خداوند کسی را که در این شهر مرتکب گناه شود وعید شدیدترین عذاب را داده، آنطور که ابوهریره - رضی الله عنه - از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت کرده که فرمودند: **مدینه حرم است؛ پس هرکه در آن مرتکب حدّث (بدعت یا فتنه‌ای) شود یا بدعتگذار و اهل فتنه‌ای را پناه دهد، لعنت الله و ملائکه و همه‌ی مردم بر او باد و الله [در برابر بخشیده شدن گناهایش] از وی نافله و فریضه‌ای را نمی‌پذیرد** به روایت بخاری (۱۸۶۷) و مسلم (۱۳۷۰) و این لفظ مسلم است.

بنابراین کسی که در این شهر گناهی را مرتکب شود یا مرتکب آن را پناه دهد و از وی حمایت کند خود را در معرض عذابی ذلت‌بار و خشم‌پروردگار جهانیان قرار داده است.

و یکی از بزرگترین گناهان، مکرر ساختن صفای مدینه با بدعت‌ها و گناهان و خرافات و خزعبلات، و ناپاک ساختن زمین مطهر مدینه با نشر سخنان بدعت‌آمیز و کتب شرک‌آمیز و دیگر انواع منکرات و محرّمات است. در این مورد گناه کسی که خود مرتکب گناه شود با پناه دهنده‌ی وی یکی است.

۲- زیارت مسجد النبوی یکی از سنت‌ها است و واجب نیست و ربطی به حج ندارد و کامل کننده‌ی حج نیست. همه‌ی

احادیثی که درباره‌ی اثبات رابطه‌ی زیارت قبر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و حج وارد شده دروغین و ساختگی است. اما با این وجود کسی که به قصد زیارت مسجد النبی و نماز در آن بار سفر ببندد، نیتش نیک و عملش اجر دارد، ولی کسی که هدفش زیارت قبر و یاری جستن از اهل قبور است نیتش صحیح نیست و کارش منکر است.

از ابی‌هریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **بار سفر بسته نمی‌شود مگر به سه مسجد: مسجد الحرام، و این مسجد من و مسجد الاقصی** به روایت بخاری (۱۱۸۹) و مسلم (۱۳۹۷).

و از جابر - رضی الله عنهما - از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روایت است که فرمودند: **بهترین جایی که به قصدش سوار بر مرکب شده‌اند این مسجد من و خانه‌ی کعبه است** به روایت احمد (۳/ ۳۵۰) و تصحیح شیخ آل‌بانی در **السلسلة الصحيحة** (۱۶۴۸).

۲- نماز فرض یا سنت در مسجد مدینه بر اساس صحیح‌ترین اقوالِ علما پاداشی چند برابر دارد. رسول الله - علیه الصلاة والسلام - می‌فرماید: **یک نماز در این مسجد من بهتر از هزار نماز در دیگر مساجد جز مسجد الحرام است** به روایت بخاری (۱۱۹۰) و مسلم (۱۳۹۴).

جز آنکه نماز نفل در خانه بهتر از مسجد است اگرچه در مسجد النبی چند برابر باشد، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **بهترین نماز، نماز شخص در خانه‌ی اوست به جز نماز فرض** به روایت بخاری (۷۳۱) و مسلم (۷۸۱).

۴- زائر گرامی این مسجد بزرگوار، این را بدانید که تبرک جستن از هیچ جای مسجد النبی مانند ستون‌ها و دیوارها و درها و محراب و منبر یا مسح کردن و بوسیدن آن جایز نیست. همینطور تبرک جستن از حجره‌ی نبوی و دست زدن و بوسیدن و کشیدن لباس به آن. طواف آن نیز درست نیست و کسی که این کارها را انجام دهد باید توبه کند و دیگر آن را تکرار نکند.

۵- برای زائر مسجد نبوی مشروع است که در روضه‌ی شریف دو رکعت یا هر چه خواست نماز نفل بخواند، زیرا فضیلت این کار ثابت است و ابوه‌یره - رضی الله عنه - از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت نموده که ایشان فرمودند: **میان خانه و منبر من باغی است از باغ‌های بهشت، و منبرم بر حوض من قرار دارد** به روایت بخاری (۱۱۹۶) و مسلم (۱۳۹۱).

و از یزید بن ابی عبید روایت است که گفت: من همراه با سلمة بن الاکوع [به مسجد النبی] می‌آمدم، سپس ایشان کنار ستونی که نزد مصحف است - یعنی در روضه‌ی شریفه - نماز می‌خواند. گفتم: ای ابامسلم می‌بینم سعی می‌کنی نزد این ستون نماز بخوانی؟ گفت: من رسول الله - صلی الله علیه وسلم - را دیدم که سعی می‌کرد کنار آن نماز بخواند. به روایت بخاری (۵۰۲) و مسلم (۵۰۹).

اما باید توجه داشته باشید که تلاش برای نماز خواندن در روضه، تجاوز به مردم یا هل دادن ضعیف‌ترها و رد شدن از روی دیگران را توجیه نمی‌کند.

۶- برای زائر مدینه و ساکن آن مشروع است که با اقتدا به پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و برای به دست آوردن اجر یک عمره، به قصد نماز به مسجد قبا بیاید. از سهل بن حنیف روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **هر که [از خانه] به قصد این مسجد - یعنی مسجد قبا - بیرون آید و در آن نماز بخواند [کارش] به اندازه‌ی یک عمره است** به روایت احمد (۴۸۷/۳) و نسائی (۶۹۹). آل‌بانی در صحیح الترغیب (۱۱۸۰ - ۱۱۸۱) آن را صحیح دانسته است.

و نزد ابن ماجه به این صورت روایت است که **هر کس در خانه‌اش وضو گیرد و سپس به مسجد قبا بیاید و در آن نماز بخواند برایش اجر یک عمره خواهد بود** (۱۴۱۲).

همچنین در صحیحین روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - هر شنبه پیاده یا سواره به مسجد قبا می‌آمد و در آن دو رکعت نماز می‌خواند. به روایت بخاری (۱۱۹۱) و مسلم (۱۳۹۹).

۷- زائر گرامی؛ زیارت دیگر مساجد مدینه - جز مسجد النبی و مسجد قبا - [به قصد تعبد و سنت دانستن این کار] مشروع نیست، یعنی برای زائران مدینه یا دیگران جایز نیست به قصد تعبد و پاداش جز این دو مسجد را زیارت کنند زیرا درباره‌ی زیارت آن دلیلی از کتاب و سنت و عمل اصحاب - رضی الله عنهم - وجود ندارد.

همینطور مشروع نیست اماکن یا مساجدی را که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - یا صحابه‌ی بزرگوار در آن نماز خوانده‌اند، اما ایشان امر و تشویق به زیارت آن نکرده‌اند را به قصد تعبد یا دعا یا مانند آن پی‌گیری نمود.

از معرور بن سوید - رحمه الله - نقل است که گفت: همراه با عمر بن الخطاب خارج شدیم و در میانه‌ی راه به مسجدی رسیدیم. ناگهان مردم به آنجا رفته و شروع به نماز خواندن کردند. عمر گفت: **این‌ها را چه شده؟** گفتند: این مسجدی است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در آن نماز گزارده. عمر گفت: **ای مردم، پیشینیان شما به سبب پی‌گیری این چیزها هلاک شدند تا آنکه آن را به معبد و کلیسا تبدیل کردند. بنابراین هر کس در آنجا وقت نمازش فرا رسید نماز بخواند و کسی که وقت نمازش نیست بگذرد** به روایت ابن ابی شیبه در مصنف (۷۵۵۰).

و هنگامی که به عمر بن الخطاب خبر رسید که برخی از مردم به نزد درختی که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - زیر آن بیعت نمود می‌آیند، دستور داد تا آن را قطع کنند. به روایت ابن ابی شیبه (۷۵۴۵).

۸- برای مردانی که به زیارت مسجد نبوی شریف آمده‌اند مشروع است که قبر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و دو یار ایشان ابوبکر و عمر - رضی الله عنهما - را به هدف سلام و دعا زیارت کنند. اما زیارت قبور برای زنان بر اساس یکی از دو قول علما که صحیح‌تر است جایز نیست، زیرا ابوداود (۳۲۳۶) و ترمذی (۳۲۰) و ابن ماجه (۱۵۷۵) از ابن عباس - رضی الله عنهما - روایت کرده‌اند که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - زنانی را که به زیارت قبور می‌روند لعن کرده‌اند. آل‌بانی در **إصلاح المساجد** این روایت را صحیح دانسته است.

همینطور ترمذی (۱۰۵۶) از ابوهریره نقل کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - زنانی که بسیار به زیارت قبور می‌روند را لعن کرده‌اند. ترمذی این روایت را حسن صحیح می‌داند. امام احمد (۳۳۷ / ۲) و ابن ماجه (۱۵۷۴) نیز این روایت را تخریح کرده‌اند و آلبانی در صحیح سنن ترمذی (۸۴۳) و مشکاة المصابیح (۱۷۷۰) آن را حسن دانسته است.

روش زیارت به این صورت است که زائر به نزد قبر شریف بیاید و به آن رو کند و بگوید: **السلام عليك يا رسول الله** سپس به اندازه‌ی یک گز به سمت راست برود و بر ابوبکر صدیق سلام گوید: **السلام عليك يا ابا بکر**، و سپس اندکی به اندازه‌ی یک گز به سمت راست برود و بر عمر بن الخطاب اینگونه سلام گوید: **السلام عليك يا عمر**.

۹- برای مردان جایز است که به زیارت بقیع و شهدای احد بروند و بر آنان سلام گفته و برایشان دعا کنند. از بریده - رضی الله عنه - روایت است که گفت: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - به آنان یاد می‌داد که هرگاه به قبرستان بروند بگویند: **السلامُ علیکم اهل الدیار من المؤمنین والمسلمین، وانا ان شاء الله بکم لاجقون، نَسألُ اللهَ لَنَا وَلِکُمُ العافیة یعنی: سلام بر شما ای اهل دیار از مومنان و مسلمانان و ما نیز ان شاء الله به شما خواهیم پیوست. از الله برای ما و شما عافیت خواهیم** به روایت مسلم (۹۷۴ - ۹۷۵).

۱۰- زیارت قبور برای دو هدف بزرگ مشروع شده است:

اول: برای خود زائر تا عبرت گیرد و مرگ را یادآور شود.

دوم: برای میت که با دعا و طلب رحمت و استغفار سود برد.

شرط زیارت قبور نگفتن سخنان غیر شرعی است که بدترین آن شرک و کفر است. از بریده از پدرش روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **من قبلا شما را از زیارت قبور نهی کرده بودم، اما [اکنون] هر که می‌خواهد [قبور را] زیارت کند چنین کند، اما سخن باطل نگوید** به روایت نسائی (۲۰۳۲) و تصحیح شیخ آلبانی در «السلسلة الصحيحة»: (۸۸۶).

مسلم (۹۷۷) این روایت را بدون لفظ **سخن باطل نگوید** روایت کرده است.

بنابراین طواف این قبور و هیچ قبر دیگری و نماز به سوی آن یا بین قبور جایز نیست. همچنین خواندن قرآن و دعا به قصد عبادت نزد قبور؛ زیرا این‌ها همه از وسائل شرک به پروردگار و مسجد قرار دادن این قبور است، حتی اگر بر روی آن مسجد ساخته نشود.

از عائشه و عبدالله بن عباس - رضی الله عنهما - روایت است که گفتند: هنگامی که وفات رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرا رسید ایشان [از شدت تب] لباس خود را بر چهره‌اش می‌انداخت و هنگامی که بیهوش می‌شد، [ام المومنین عائشه] آن را

از چهره‌ی ایشان برمی‌داشت. پس ایشان در همین حال فرمودند: **لعنت الله بر یهودیان و نصرانیان؛ آنان قبرهای پیامبرانشان را مسجد قرار دادند** و [امت] را از کاری که آنان کردند برحذر می‌داشت. به روایت بخاری (۴۳۶) و مسلم (۵۲۹).

و همچنین رسول الله - علیه الصلاة والسلام - می‌فرماید: **بدترین مردم آن‌هایی هستند که قیامت در حالی که زنده‌اند برپا می‌شود و کسانی که قبرها را مسجد قرار می‌دهند** به روایت احمد (۴۰۵ / ۱). اصل این حدیث به صورت معلق در بخاری (کتاب الفتن/ باب ظهور الفتن: ۷۰۶۷) و مسلم (کتاب الفتن/ باب قرب الساعة: ۲۹۴۹) بدون بخش آخر آن آمده است.

و از ابو مرثد غنوی - رضی الله عنه - روایت است که گفت: شنیدم رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **بر روی قبور ننشینید و به سوی آن نماز نخوانید** به روایت مسلم (۹۷۲).

و از ابوسعید خدری - رضی الله عنه - از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - روایت است که فرمود: **همه‌ی زمین محل نماز است جز قبرستان و حمام** به روایت احمد (۸۳ / ۳) و ترمذی (۳۱۷). آلبانی در إرواء الغلیل (۱ / ۳۲۰) این روایت را صحیح دانسته است.

و در حدیث انس - رضی الله عنه - آمده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - از نماز خواندن در میان قبرها نهی فرمودند. به روایت ابن حبان (۱۶۹۸). هیثمی در مجمع الزوائد (۲ / ۲۷) می‌گوید: **رجال این سند، رجال صحیح هستند.**

سجده بردن به سوی قبور جایز نیست و بلکه این کار نوعی بت پرستی دوران جاهلیت و اشتباه فکری و عقب ماندگی عقلی است. همچنین تبرک جستن و مسح و بوسیدن و چسباندن بدن به قبر و شفا خواستن از قبر با کشیدن خود به آن و غلط زدن بر خاک آن یا برداشتن خاک قبر برای شستن خود و دفن موی خود یا قسمتی از بدن یا دستمال در خاک قبر و گذاشتن صورت بر آن یا کارهایی که برخی به قصد برکت انجام می‌دهند هیچ‌یک جایز نیست. همینطور انداختن پول یا غذا بر روی قبر صحیح نیست و کسی که چنین کارهایی انجام داده باید توبه کند و دیگر تکرارش نکند. ریختن عطر و گلاب بر روی قبر و قسم دادن خداوند به نام اهل قبور و درخواست یاری از الله با توسل به آنان یا جاه و حق آنان جایز نیست بلکه این توسل حرام و از کارهایی است که به شرک منجر می‌گردد. بلند کردن قبرها و ساختن بنا بر روی آن نیز جایز نیست چرا که باعث بزرگداشت قبر و واقع شدن در فتنه می‌شود، و بلکه فروش غذا یا عطر به کسی که از آن در این کارهای خلاف شرع استفاده می‌کند جایز نیست.

به فریاد خواستن مردگان یا یاری جستن از آنان و طلب مدد یا صدا زدن یا درخواست جلب سود و دفع زیان و دور کردن مصیبت‌ها از مردگان شرک اکبر است که انسان را از دایره‌ی اسلام خارج می‌سازد و به بت پرستی وارد می‌کند، زیرا هیچ‌کس جز الله غم‌ها و مشکلات را برطرف نمی‌کند:

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (۱۳) إِنَّ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا

اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ [فاطر: ۱۳ - ۱۴]

(این است الله پروردگار شما، فرمانروایی از آن اوست و کسانی را که به جز او می‌خوانید مالک پوست هسته‌ی خرما می‌هم نیستند (۱۳) اگر آنها را بخوانید دعای شما را نمی‌شنوند و اگر [به فرض] بشنوند اجابتتان نمی‌کنند و روز قیامت شرک شما را انکار می‌کنند و [هیچ‌کس] چون [خدای] آگاه تو را خبردار نمی‌کند).

و الله عزوجل می‌فرماید:

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا (۵۶) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا [اسراء: ۵۶ - ۵۷]

(بگو کسانی را که به جای او [معبود خود] پنداشتید بخوانید، [آنها] نه اختیاری دارند که از شما دفع زیان کنند نه [آنکه بلایی را از شما] بگردانند (۵۶) آن کسانی را که ایشان می‌خوانند [خود] به سوی پروردگارشان تقرب می‌جویند که کدامیک از آنها نزدیکترند و به رحمت وی امیدوارند و از عذابش می‌ترسند، چرا که عذاب پروردگارت همواره درخور پرهیز است).